

TARZYCJUSZ BULIŃSKI

Uniwersytet Gdański

Słowo wstępne

Z przyjemnością oddaję do rąk Czytelników wyjątkowy numer *Etnografii*. Jego unikatowość wynika z dwóch kwestii. Po pierwsze, jest nią oryginalna treść. Główna część numeru (*Animism and Perspectivism in the Study of Indigenous Peoples*) zawiera prace młodych polskich antropolożek i antropologów, którzy bezpośrednio odnoszą się do jednego z prężniejszych nurtów współczesnej antropologii związanej z koncepcjami animizmu i perspektywizmu (lub szerzej – nurtu symbolicznej ekonomii odmienności w etnologii Amazonii). Jest to pierwsza w Polsce zbiorowa publikacja na ten temat. Autorzy przedstawiają wyniki swoich badań terenowych prowadzonych wśród ludów tubylczych Amazonii, Andów i Azji Środkowej. Teksty wyróżniają się dwoma cechami: są szczegółowymi, pogłębionymi etnografiami oraz prezentują zbliżone podejście teoretyczne – wszystkie wykorzystują lub reinterpretują ustalenia koncepcji animizmu jako schematu ontologicznego (Phillippe Descola), perspektywizmu indiańskiego (Eduardo Viveiros de Castro, Tânia Stolze Lima, Aparecida Vilaça) oraz koncepcji drapieżności osuwającej (Carlos Fausto). Idee te znalazły nie tylko grono twórczych kontynuatorów w obrębie etnologii Amazonii (Eduardo Kohn), ale także z sukcesem zostały zaadaptowane do badań poza kontekstem amazońskim, wśród ludów syberyjskich (Rane Willerslev) czy mongolskich (Morten A. Pedersen). Wreszcie trzeba wspomnieć o ich ważnym miejscu w obrębie tzw. zwrotu ontologicznego (*ontological turn*) w humanistyce (Martin Holbraad), gdzie podejmowane są starania przemodelowania założeń ontologicznych i epistemologicznych rozpowszechnionych w kręgu kultur euroamerykańskich. Już samo powyższe wyliczenie pokazuje, w jak szeroki i bogaty nurt badawczy włączają się prace polskich autorów.

Po drugie, numer 6 *Etnografii* wyróżnia się na tle wcześniejszych numerów czasopisma pod względem stopnia jego umiędzynarodowienia. Jest to numer złożony w większości z artykułów anglojęzycznych i hiszpańskojęzycznych. Teksty zostały zrecenzowane przez naukowców z różnych stron świata, którzy są specjalistami w zakresie badanych ludów i podejmowanych tematów badawczych (z Brazylii, Argentyny, USA, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Francji, Danii, Rosji, Czech i Uzbekistanu). Ponadto tekst wprowadzający do głównej części numeru napisała Anne-Christine Taylor, współczesny autorytet w dziedzinie etnologii Amazonii, honorowa dyrektor badań w Le Centre national de la recherche scientifique (CNRS) we Francji i jedna z kluczowych postaci nurtu „symbolicznej ekonomii odmienności”. Wszystko to pokazuje, że niniejszy tom czasopisma włącza się do obiegu światowej antropologii związanej z badaniami ludów tubylczych.

***

Numer 6 *Etnografii* składa się z trzech części. Pierwsza z nich (*Animism and Perspectivism in the Study of Indigenous Peoples*) to wspomniany powyżej główny blok tematyczny tomu. Otwiera go tekst autorstwa Anne-Christine Taylor (*Seeing, speaking and acting in Amazonian worlds. New takes on animism and perspectivism*), który zawiera wyjątkową syntezę istoty nurtu badań amazonistycznych związanych z animizmem i perspektywizmem. Taylor zawarła na kilku stronach oryginalne, wyjaśnione w prosty sposób, ujęcie istoty tego skomplikowanego i złożonego nurtu badawczego. W dalszej części swego tekstu przedstawiła artykuły polskich badaczy zawarte w głównym bloku tematycznym tomu, dlatego też Czytelnika zainteresowanego ich szczegółową prezentacją odsyłam do jej artykułu.

Blok ten zawiera dwa typy tekstów. Artykuły pierwszego rodzaju prezentują kontekst historyczny i teoretyczny perspektywizmu. Jest to szczegółowy opis dokonań swego rodzaju ojca chrzestnego współczesnej koncepcji animizmu, A. Irvinga Hallowella oraz jego badań wśród Odżibwejów autorstwa Michała Żerkowskiego (*A. Irving Hallowell's research on the Ojibwe animism*) oraz analiza koncepcji natury i kultury Phillippe'a Descoli, Eduardo Viveirosa de Castro i Terence'a Turnera autorstwa Adama Pisarka (*Negotiating a human. Viveiros de Castro - Descola - Turner*).

Artykuły drugiego rodzaju prezentują wyniki antropologicznych badań terenowych. Filip Rogalski (*Everyday enacting of agents through bodily simulation, voicing, and familiarization of artifacts among the Arabela, Peruvian Amazonia*) podejmuje fascynujący wątek „odgrywania” form cielesnych ludzi i nie-ludzi w życiu codziennym Arabela. Paweł Chyc (*Otro lado. An inquiry into the conceptual topology of animism among the Moré of the Bolivian Amazon*) przedstawia wyobrażenia rzeczywistości „po drugiej stronie” zasiedlanej przez nie-ludzkie byty. Z kolei Anna Przytomska-La Civita (*La relación de depredación entre humanos y no-humanos en la ontología de los q'ero de la cordillera de Vilcanota, Perú*) przygląda się relacjom ludzi i nie-ludzi (gór) wśród Indian Keczua przebiegającym w rytmie wzajemności i drapieżności. Sylwia Pietrowiak (*Bride kidnapping in Northern Kyrgyzstan*

as the initial stage of subjectivity-forming process) prezentuje oryginalną interpretację małżeństw przez porwanie jako etapu procesu budowania podmiotowości kobiety w społeczeństwie kirgizkim. I wreszcie Zbigniew Szmyt (*Post-socialist animism: personhood, necro-personas and public past in Inner Asia*) pokazuje użyteczność koncepcji animizmu do analizy postsocjalistycznej rzeczywistości wśród Mongołów i Buriatów. Blok tematyczny kończy tekst mojego i Mariusza Kairskiego autorstwa prezentujący historię i dorobek polskich badań antropologicznych w Amazonii (*A brief history of Amazonian research in Polish anthropology*).

Część druga tomu (*Articles*) obejmuje trzy polskojęzyczne teksty antropolożek, wprawdzie niezwiązane bezpośrednio z głównym tematem numeru, ale poruszające pokrewną problematykę. W pierwszym z nich (*Jedzenie regionalne, lokalne czy „swoje” – tożsamościowy wymiar praktyk jedzeniowych na Podlasiu*) Joanna Mroczkowska kreśli obraz powiązań między ludźmi, praktykami jedzeniowymi i przestrzenią jako trzema czynnikami współkształtującymi tożsamość ludzi żyjących na obszarach wiejskich Podlasia. Tym samym pośrednio nawiązuje do formatywnej wagi wzorów produkcji i konsumpcji jedzenia znanej z tematyki amazonistycznej. W drugim artykule (*Stereotypizując fryzurę. Wyobrażenia na temat włosów w doświadczeniach osób noszących dredy w Polsce*) Karolina Dziubata opisuje symbolikę i wyobrażenia dotyczące dredów w Polsce, jakie stają się udziałem zarówno osób noszących taką fryzurę, jak i ich społecznego otoczenia. Pokazuje w ten sposób związek pomiędzy praktykami formowania ciała a sposobami myślenia o świecie. Trzeci tekst autorstwa Michaliny Janaszak (*Strażnik, badacz, popularyzator? Problemy tożsamościowe muzealników w dobie przemian zachodzących w muzealnictwie*) podejmuje ważny wątek zmian zachodzących we współczesnym muzealnictwie ujmowanych z perspektywy osób je tworzących – samych muzealników i wyzwań tożsamościowych, jakie napotykają.

Ostatnia część tomu (*Reviews*) zawiera recenzję książki Tomasz Rakowskiego o referującej wyniki badań w Mongolii pt. *Przepływy, współdziałania, kręgi możliwego. Antropologia powodzenia* z 2019 roku autorstwa Justyny Szymańskiej (*Od tradycyjnych pasterzy do transrelacyjnych społeczności. Mongolska sztuka nieformalnego*).